

Een blik op de Sint-Pietersberg

C. TIHON
Conservator

Op 10 juli 1978 werd tussen de Stad Visé en De Belgische Natuur- en Vogelreservaten een belangrijke overeenkomst gesloten, waardoor de gemeentelijke terreinen van de Sint-Pietersberg, die een aaneengesloten geheel vormen van 35 ha, als natuurreservaat werden ingesteld.

Deze overeenkomst is het resultaat van onderhandelingen die al in 1912 werden aangevat voor de vrijwaring van het gebied, dat in 1758 door de Zweedse bioloog LINNAEUS, vader van de klassifikatie van planten- en diersoorten, werd verkend. De inleiding van de overeenkomst bepaalt onder meer:

« Het doel van huidige overeenkomst luidt als volgt:

— de uitzonderlijke wetenschappelijke waarde van het in contract omschreven gebied te behouden en voor de toekomst veilig te stellen

— het gebied zo te beheren dat het zijn menselijke en culturele functies volkomen kan vervullen, om aan de eisen van de volgende generaties te beantwoorden

De bedoelingen waren omschreven, er restte ons alleen nog ze waar te maken.

Maar op het terrein een massa problemen. De natuur stelt haar wetten. Onbegaanbare wegen overwoekerd door doornstruiken en heesters. Paden die doodlopen op ondoordringbare struwelen. Alleen een veldbioloog vindt zijn weg in deze wirwar van lianen, takken en braamstruiken. En dan die vuilnisbelten. Wat zijn de mensen toch ongedisciplineerd en ondoordacht. Zelfs in de ondergrondse galerijen vindt men afval. In één van hen ligt een opengescheurde zak met groenachtige korrels die rondom verspreid liggen. Op de zak staat een doodskop en volgende waarschuwing: « niet aanraken zonder masker en handschoenen ». Het goedje is natuurlijk te gevaarlijk om het te bewaren, en daarom heeft men er zich van ontdaan door het in de natuur achter te laten. Een wonder dat de kinderen het nog niet hebben ontdekt.

Ook veel dode bomen, meestal Olmen, die hun armen vruchteloos ten hemel uitstrekken. Bij stormweer storten zij onder hevige gekraak neer.

Tenslotte zijn er nog de gewetenloze verzamelaars. Meestal komen ze van over de grens om zich aan een bezigheid te wijden die bij hen verboden is: rooftochten. Orchideeën en andere zeldzame planten worden met wortels en al uitgegraven. Ontelbare insecten worden

verzameld. Waarom ook niet, niemand heeft het hen tot nog toe verboden. De wet op het natuurbehoud?

Het Koninklijk Besluit dat de wilde planten beschermt? Wat kan het hen schelen als ze hun verzameling maar met een zeldzaam exemplaar kunnen verrijken.

Wat hebben ze eigenlijk te vrezen? Voor de wetsdienars is dier- en plantkunde een grote onbekende, en Vrouwe Justitia heeft andere beslommingen dan zich druk te maken over onkruid en akelige kleine beestjes.

Onder dergelijke omstandigheden is het ondenkbaar vrienden en natuurliefhebbers te ontvangen. Wat kan men doen wanneer men er alleen voorstaat om tientallen hectaren reservaat te bewaken? Niets. Het beheer van een reservaat is een gemeenschappelijke taak. Gelukkig maar dat De Belgische Natuur- en Vogelreservaten vindingrijk zijn.

Indien de projecten voorgesteld door verenigingen zonder winstoogmerk toelaten over een Bijzonder Tijdelijk Kader te beschikken, waarom zouden we deze gelegenheid niet benutten?

Lange onderhandelingen met de Heer HENQUET, Schepen voor Leefmilieu, discussies in de schoot van het College, uitwerking van een programma. Een akkoord wordt bereikt, en de Stad Visé stelt aan het bevoegde Ministerie een project voor. Na enkele weken wachttijd bereikt ons het verheugend nieuws: toegestaan, de Stad mag aanwerven.

In november 1978 gaat het B.T.K. al aan de slag. Een wetenschappelijke en technische ploeg, bijgestaan door administratief personeel en werklieden, in totaal 16 personen.

Het blijkt meteen noodzakelijk een beheerscomité voor het reservaat samen te stellen.

Het beheer is voortaan in handen van de Stad Visé, het Bestuur van Waters en Bossen en de B.N.V.R. Een enig experiment voor ons land. Een werkprogramma wordt vastgelegd.

De B.T.K.-werklieden gelasten zich inmiddels met de opruiming van de vuilnisbelten. Ten koste van zware arbeid kan het gebied uiteindelijk volledig ontruimd worden. In totaal 160 volle vrachtwagens afval.

Dan doet plots de winter zijn intrede. Hij is eindeloos lang

en uitzonderlijk streng. De beheerswerken in het reservaat moeten onderbroken worden. Het is onmogelijk en onmenselijk, mensen onder deze omstandigheden te doen werken. De werklieden worden ingezet om het gemeentepersoneel bij het sneeuw ruimen te helpen. Deze onderbreking wordt eveneens benut om nestkasten te vervaardigen voor holenbewonende vogels. Later werden ze gedeeltelijk in het reservaat opgehangen, en gedeeltelijk verkocht (wat een zeer geslaagde operatie bleek te zijn).

Rijke groei van Meidoorns op de hellingen van de Sint-Pietersberg

Maar de winter bleef duren. Vanwege de dikke sneeuwlaag was de « Berg » ontoegankelijk. De wetenschappelijke ploeg inventariseerde de faunistische, botanische, geologische en paleontologische rijkdommen.

Geleidelijk begon de temperatuur te stijgen en met de lente werd ook het werk hervat: ontbossen van de graslanden, vrijmaken van paden en wegen, aanleg van houten treden op sommige zeer steile hellingen, aanbrengen van borden bij de ingangen van het reservaat, plaatsen van versperringen om de moto-crossers te weren.

Op deze zaterdag in mei spreidt de Sint Pietersberg zijn mooiste kleuren ten toon. Zelfs de vogels delen in de feestvreugde tijdens de ceremonie in de grottenweg. Mevrouw CAHAY, Burgemeester van Visé en de Heer KESTELOOT, onze Voorzitter, huldigen het reservaat in. Verschillende personaliteiten en een zeer talrijk publiek betuigen hun sympathie en wonen de ceremonie bij.

De inhuldiging van het reservaat heeft plaats in het kader van een week-end van het Leefmilieu, dat door de Schepen, de Heer Henquet, werd bedacht, en uitgewerkt door het B.T.K. Talrijke verenigingen nemen aan het week-end deel. De B.N.V.R. hebben in hun stand voornamelijk de Sint-Pietersberg belicht.

Maar het B.T.K. blijft niet op zijn lauweren rusten. Om de Sint Pietersberg te vrijwaren moet men hem doen

kennen. Een serie geleide bezoeken wordt op touw gezet. In juli en augustus maken meer dan 300 deelnemers op een aantrekkelijke manier kennis met de natuurlijke rijkdommen van het gebied. Het secundair hoger onderwijs wordt per rondschrijven gecontacteerd. Vanaf midden september tot einde oktober hebben meer dan 250 leerlingen een boeiende cursus in veldbiologie kunnen volgen.

Enige tijd voordien had de wetenschappelijke ploeg samen met Education-Environnement, Inter-Environnement -Wallonie en de B.N.V.R. een audiovisuele montage samengesteld die alle aspecten van de Sint-Pietersberg belicht. Deze montage van 84 dia's duurt 20 minuten en wordt bij elk geleid bezoek voorgesteld. De tekst werd in het Frans en het Nederlands opgenomen.

Aangespoord door het succes van vorig jaar heeft de Schepen voor het Leefmilieu van de stad in augustus een stage « Natuurinitiatie » ingericht. Samen met Education-Environnement en de B.N.V.R. heeft de wetenschappelijke ploeg deze stage beziel. Een twintigtal geestdriftige stagiairs hebben met verbazing een nieuwe wereld leren ontdekken: de Natuur en de levende wezens, iets heel anders dan de mensen die zij dagelijks ontmoeten. Zij waren geboeid, en het was andermaal een geslaagde ervaring, die volgend jaar voortgezet dient te worden.

Mei, juni, de planten breken open. Waarnemingen en tellingen zijn aan de dagorde. Dit jaar weinig Bijenorchissen (*Ophrys apifera*), maar de Vliegenorchis (*Ophrys insectifera*) is goed vertegenwoordigd. Het is moeilijk de achteruitgang of het plotse verdwijnen van sommige orchideeën te verklaren. Het is mogelijk dat ze volgend jaar overvloedig voorkomen, of ze duiken na enkele jaren terug op. Veel Soldaatjes (*Orchis militaris*) en Bruine orchissen (*Orchis purpurea*).

Een aangename verrassing: na vier jaar afwezigheid verschijnt de Grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*) opnieuw ten tonele. Tenslotte de ontdekking van het jaar: een orchideeënsoort die nog nooit in het gebied werd waargenomen en door de Universiteit van Luik werd geïdentificeerd: de Vleeskleurige orchis (*Dactylorhiza incarnata*).

De Hop, de Blauwe kiekendief en de Gladde slang waren opnieuw aanwezig. Van de Steenuilen heeft de strenge winter echter een zware tol geëist.

Het is onmogelijk in het kader van dit verslag een inventaris van alle wetenschappelijke rijkdommen van het gebied op te maken. Oordeel zelf: meer dan 20 soorten orchideeën, 7 wilde rozen, 340 vlindersoorten, 600 soorten angeldragende vliesvleugeligen (uitsluitend in het gebied van Caster geteld), meer dan 100 vogelsoorten, enz...

Augustus is warm met onweersbuien die plots losbarsten en je midden in de natuur overvallen vooraleer je druipnat een schuilplaats kunt binnenvluchten.

De beheerswerken in de reservaten van de Jekervallei

zijn nu in volle gang, en ze waren hoognodig. De conservators bekeken met lede ogen de evolutie van de kalkgraslanden en de vochtige weiden. Brandnetels, doornen braamstruiken overwoekeren, hun natuur getrouw, alle open plekken. De flora dreigt zich te wijzigen en de zeldzame soorten lopen gevaar te verdwijnen. Maar wat, wanneer men er alleen voorstaat. Er Schapen bijhalen? Maar wat vangt men aan zonder herder en als er van een afrastering geen sprake kan zijn. Er is slechts één oplossing: maaien en het kreupelhout opruimen. Maar hiervoor moet men over belangeloze werkrachten kunnen beschikken, en die zijn in de streek onvindbaar. Toen kwam de Voorzienigheid opdagen onder de vorm van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie en in augustus was al een ploeg aan het werk, jongens en meisjes die met alle beheerswerken in de reservaten vertrouwd zijn. Wat zij hier presteren is haast onvoorstelbaar. Ze kappen, hakken, zagen, maaien en schoffelen er op los. Alleen om te eten wordt even gepauzeerd. Van uur tot uur ziet men de vochtige weiden van het reservaat van Wonck van uitzicht veranderen. Na twee dagen is tot grote verwondering van de inwoners alles netjes opgeruimd.

Er bestaan waarachtig nog maaiers, en onder de jongeren bovendien.

Vervolgens strijkt de ploeg neer in de reservaten van Eben-Emael. Hier wacht hen een zwaardere karwei. De vaak steile hellingen doen de maaiers uitglijden op het door de zon geschroeiende gras. De valpartijen blijven gelukkig zonder ernstige gevolgen. Het gras is ook harder en vergt meer inspanning. Maar deze jongeren die hier uit alle hoeken van Vlaanderen zijn samengekomen laten de moed niet zinken. Met opgestroopte mouwen, open hemden en gekromde ruggen maaien ze er moedig op los. Hun kuiten doen pijn, hun armen en ruggen worden stram, en de maaibeweging breekt hun lenden. De zeis weegt stilaan een ton, en hijgend en bezweet houden ze er mee op. Langzaam en zonder overhaasting richten ze zich op, en staan oog in oog met hun werkmakker die er al even gehavend uitziet. Een broederlijke glimlach en een eeltige hand met open blaren reikt je een fles water. Welke taal hij spreekt? Wat kan het hen schelen, zij spreken een universele taal, die van de kameraadschap. Zij bundelen immers hun krachten, hun lijden en hun voldoening voor een gemeenschappelijk doel.

's Avonds woont de groep een diavoorstelling over de Sint-Pietersberg bij; morgen zijn ze uitgenodigd op een dansavond van de plaatselijke jeugdclub. Zij voelen zich ingeburgerd.

Er zijn wel enkele donkere wolkjes aan de hemel, want zuurmuilen vindt men overal. Een jager uit de omgeving beklagt er zich over dat zij het wild verstoren. Hij voert zijn circus op en gaat zijn hart bij de Burgemeester uitstorten, Ook de conservator wordt bij de discussie betrokken. Van het ondertekend akkoord met het Gemeentebestuur was de man onkundig. De strijdbijl wordt begraven.

Het reservaat van Heyoule heeft een verjongingskuur on-

dergaan. In de lente zal het resultaat van het werk zich openbaren.

Vreugdevol wordt afscheid genomen met de belofte volgend jaar voor de afwerking te zorgen. Proficiat kerels!

Er heerst nu ongerustheid. De Sint Pietersberg is ziek, zoals vele andere beboste gebieden. Zoals overal elders in de wereld heeft ook hier de vreselijke ziekte gewoed en alle Olmen gedood. Vreemd genoeg werden de jonge bomen niet aangetast. Deze vreselijke ziekte openbaart zich

Een niet alledaagse ontmoeting: een Hamster

door schimmelvorming (*Ceratocystis ulmi*) die door de Schorskever wordt overgeplant. Dit insect doorboort de schors en legt zijn eieren in het hout. De boom is dan ten dode opgeschreven omdat de schimmel er in voortwoekert. Wanneer de larven van de Schorskever tot insecten zijn uitgegroeid verlaten zij hun gastheer. Maar deze dragers van de ziektekiemen leggen op hun beurt weer eieren in een andere boom, en zo breidt de ziekte zich uit. Er bestaat slechts één enkele remedie: de dode boom omhakken en verbranden.

Ook wij hebben tot deze drastische maatregel moeten besluiten, die werd uitgevoerd onder toezicht van de technische diensten van Waters en Bossen.

30 september 1979: 26ste Nationale Dag van de Natuurbescherming te Kanne, met als thema de Sint-Pietersberg. Talrijke opkomst. In de stand van de Stad Visé werd een biotoop van het reservaat gereconstrueerd. De B.N.V.R. hadden hun deelneming toegespitst op het behoud van de overwinteringsplaatsen van de vleermuizen.

Volgens de bepalingen van het contract voor de oprichting van het reservaat werd de Heer CAUWE, Ingenieur van Waters en Bossen, als conservator aangesteld.

De Schepen voor het Leefmilieu voorziet de heruitgave van het hoofdstuk uit het « Groenboek » dat aan de Sint-

Soldaatje

Pietersberg is gewijd. De tekst van de Heer PUTS, zoöloog en conservator van het reservaat van Wonck, behandelt alle aspecten van het gebied: geologie, paleontologie, flora en fauna. Deze brochure is nu verkrijgbaar bij de Schepen voor het Leefmilieu, Stadhuis, 4540 Visé.

Verenigingen en groepen die aan een geleid bezoek van het reservaat willen deelnemen kunnen zich eveneens tot die dienst wenden, die de toelatingen verstrekt en een gids aanduidt.

Individuele bezoeken zijn toegelaten op voorwaarde dat men het reservaat eerbiedigt.

Verlaat de paden niet - Betreed het grasland niet, het is te kwetsbaar - Laat uw hond thuis en uw transistor in de wagen - Vermijd lawaai en geroep - Laat geen papier (verpakkingen) in het reservaat achter; neem ze terug mee naar huis.

Het reservaat ontvangt met open armen de bezoekers die zich waardig gedragen.

Eerbiedig het!

De grote werken die in het kader van de industrialisering van de Beneden-Maas werden aangevat zullen ongetwijfeld de Sint-Pietersberg beïnvloeden en de streek wijzigen.

Om beter de evolutie van deze werken gade te slaan en agressies op de natuur te voorkomen, werd door een groep natuurliefhebbers een v.z.w. opgericht: « Vrijwaring en toekomst van de Sint-Pietersberg en de Luikse Beneden-Maas ».

Parende Sint-Jansvlinders op Knoopkruid

De vereniging heeft tot doel de verdediging en vrijwaring, met alle aangepaste middelen, van het leefmilieu in de Luikse Beneden-Maas in het algemeen, en in het gebied van de Sint-Pietersberg te Bassenge en Visé in het bijzonder. In deze optiek streeft ze naar samenwerking met alle groeperingen en organismen die gelijkaardige doeleinden nastreven, zoals Inter-Environnement-Wallonie, Education-Environnement en De Belgische Natuur- en Vogelreservaten.

Deze bondige nota's die kriskras werden opgetekend belichten alleen de bijzonderste feiten. Men kan er echter uit concluderen dat het reservaat, 15 maanden na zijn oprichting, perfect zijn menselijke en culturele functies vervult.

Talrijke jongeren hebben tot dit welslagen bijgedragen, hetzij als arbeider, of als technisch en wetenschappelijk medewerker van het Bijzonder Tijdelijk Kader, of als deelnemer aan de beheerswerken. Zij hebben ten bate van de gemeenschap keiharde en vaak ondankbare karweien opgeknapt. Maar ze hebben tevens het bewijs geleverd dat de jeugd zich bijzonder nuttig kan maken door zich in te zetten voor maatschappelijk werk. Het is hoog tijd dat onze maatschappij dit beseft door de jongeren die hun toekomst soms zwart inzien ruime kansen te bieden.

In dit opzicht kan een natuurreservaat tevens een sociale rol vervullen.